Eduskunnan suurivaliokunta on pyytänyt yhteistä kirjallista asiantuntijalausuntoamme Itä-Suomen maakunnilta ja pyytänyt Pohjois-Savon kuultavaksi valiokuntaan puheenjohtajamaakuntana. Asiaa käsitellään valiokunnan kokouksessa torstaina 19.11.2025

Asia: E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi; E-kirje. Asiantuntijakuuleminen koskee myös asiaan liittyviä U-kirjelmiä, joista kaksi on käytettävissä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen liittyen. Tätä lausuntoa valmistelemassa ovat olleet Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Lappi. Sekä lisäksi koskien raja-aluetematiikkaa Etelä-Karjala ja Kymenlaakso.

Keskitymme lausunnossa koheesiopolitiikkaan sekä sisäasioiden ja turvallisuuden rahoituksen kohdentamiseen

Koheesiopolitiikka – E-kirje

Suomen EU-liittymissopimuksessa on tunnistettu Itä- ja Pohjois- Suomen erityisolosuhteet. Harva asutus, pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto aiheuttavat pysyvän kilpailukykyhaitan. Sopimus Euroopan unionin toiminnasta artikla 174 vahvistaa saman.

Suomen ja Ruotsin alustava kanta on yhteneväinen

Valtioneuvoston kanslian selvityksessä komission tiedonannosta sekä ehdotuksista vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi E 73/2025 vp. (s.9.) *Suomi katsoo, että Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulisi turvata myös jatkossa*. **Tämä on keskeinen periaate, josta Suomen hallituksen on pidettävä kiinni.**

Myös Ruotsin hallitus on pyytänyt lisätietoja laskelmista rahoituksen jakomallissa ja katsoo, että NSPA-rahoitus on tärkeä. "Statusen för de glesbefolkade regionerna i anslutningsprotokollet är en viktig prioritet för Sverige. Regeringen är därför kritisk till att den särskilda budgetposten för de glesbefolkade regionerna inte finns kvar i kommissionens förslag." https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/fakta-pm-om-eu-forslag/forordning-med-grundlaggande-bestammelser-for-en_hd06fpm10/html/

Näkemyksemme mukaan rahoitusneuvotteluissa Suomen on määrätietoisesti edistettävä ratkaisuja, jotka vahvistavat kokonaissaantoa kaikilla mahdollisilla osa-alueilla, mukaan lukien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden tuki. Suomen tulee tavoitella nykytasoon verrattavaa, koko ohjelmakaudelle käyvin hinnoin, 500 miljoonan euron suuruista NSPA-rahoitusta.

U 48/2025 vp 4.1.2 Vaikutukset Suomen saantoihin

Kirjelmässä todetaan, että ”*Ottaen huomioon käytettävissä olevat tiedot sekä rahoituskehyksen rakenteeseen, menojen kohdentumiseen ja muihin rahoituksen jakautumiseen vaikuttavat tekijät, tässä vaiheessa ei voida vielä riittävän luotettavasti arvioida komission ehdotuksen vaikutuksia Suomen kokonaissaantoihin. Komission ehdotukset ennakkoallokaatioihin perustuvan rahoituksen*

osalta merkitsisivät kuitenkin maatalouden ja koheesion osalta vähennyksiä yhteensä noin 1,2–1,3 miljardia euroa ja lisäyksiä muuttoliike, rajaturvallisuus ja sisäasioiden rahastojen osalta noin 1 miljardi euroa. Suomen saantojen kannalta merkittäviä ovat myös otsakkeen 2 ohjelmat… Komissio ehdottaa merkittäviä lisäyksiä otsakkeen 2 ohjelmiin, minkä voidaan arvioida kasvattavan myös Suomen saantoja näillä sektoreilla verrattuna nykyiseen rahoituskehykseen.”

Suomi sai 2021–2027 EU:n koheesiorahoitusta yhteensä 1,6 miljardia euroa ja maaseudun suoria tukia ja kehittämisrahoitusta lähes 2 miljardia euroa. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien osuus koheesio- ja oikeudenmukaisen siirtymän rahoituksesta 2021–2027 on yhteensä hieman yli 1 miljardi euroa. Myös maatalouden suorat tulotuet ja maaseudun kehittämisrahoitus on alueelle merkittävä.

Otsakkeen 2 rahoituksen kasvu ei korvaa menetettyä koheesiorahoitusta, koska näköpiirissä oleva menetys on suurempi kuin otsakkeen 2 avulla saatavissa oleva lisäys. Syy on, että rahoitukset ovat luonteeltaan erilaisia ja niiden tavoitteet eroavat toisistaan. Alueen absorptiokyky ja kapasiteetti on rajattu tieteellisen tutkimusrahoituksen ja yritysten innovaatiorahoituksen osalta johtuen pelkästään jo yritysten ja tutkijoiden lukumäärästä. Business Finlandin ylläpitämän Euroopan komission hanketietokannan mukaan kokonaisrahoitus Horisontti Eurooppa-ohjelmasta oli Itä- ja Pohjois-Suomelle helmikuussa 2025 yhteensä noin 175 miljoonaa euroa, mikä on 14,37 % Suomeen saadusta kokonaisrahoituksesta (tällä ohjelmakaudella).

NSPA-rahoitus on varmistanut maksimaalisen kokonaisaannon Suomelle, ja sitä on hyödynnetty kaikkien alueiden elinvoiman edistämiseen. Suomen 2021–2027 saamasta EU:n koheesiorahoituksesta noin puolet perustuu Suomen liittymissopimuksessa todettuun pohjoisten harvaan asuttujen alueiden rahoitukseen.

NSPA erityisstatus on merkittävä myös jatkossa johtuen unionin rahoitusosuuden 2028–2034 laskentamenetelmästä. Sen mukaan jako-osuus ei voi missään jäsenvaltiossa olla pienempi kuin 80 prosenttia eikä suurempi kuin 105 prosenttia jäsenvaltion vuosien 2021–2027 jako-osuudesta.

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta 174 artiklan **velvoittamana** EU:n alue- ja rakennepolitiikalla tasataan alueiden välisiä kehityseroja. Harva asutus, pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto ovat Itä- ja Pohjois-Suomen pysyvä haitta. Tämän takia Itä- ja Pohjois-Suomen muusta Suomesta poikkeavasta tukitarpeesta on **sovittu** Suomen vuoden 1994 EU-liittymissopimuksessa. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus on Suomen koheesiorahoituksen kokonaissaannon kannalta erityisen merkityksellinen lisäksi se tuo kansallisesti liikkumavaraa vapaasti kohdennettaviin varoihin.

U 48/2025 Valtioneuvoston kanta

<u>Esitämme seuraava lisäystä</u> valtioneuvoston kantaan sivulle 33:

”Erityistä huomiota tulisi kiinnittää Suomen ainutlaatuiseen asemaan itäisenä ulkorajavaltiona ja samalla EU-budjetin nettomaksajana. Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulee turvata EU:n rahoituskehyksessä 2028–2034.”

Perustelut:

U-kirjelmän U 48/2025 vp kappaleessa 9 ehdotettu *Valtioneuvoston kanta* ei sisällä Suomen liittymissopimukseen perustuvaa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitusta.

Suomen EU-liittymissopimus on EU:n primäärilainsäädäntöön verrattava sopimus, joka luo osapuolille sitovia velvoitteita, ja joita molempien osapuolten on kunnioitettava. Komission esitys uhkaa näin vaarantaa jäsenvaltion oikeusvarmuuden.

NSPA-erityisrahoitus, mikä kohdistuu nykyisellä ohjelmakaudella lähes kokonaan Itä- ja Pohjois-Suomeen ja tukee Itäisen ja Pohjoisen Suomen sekä raja-alueiden elinvoimaa, tulee turvata myös jatkossa ja **näkemys on lisättävä U-kirjeeseen** kohtaan valtioneuvoston kanta.

Ehdotamme pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kirjausta EU-asetukseen COM (2025) 565 final/2 varojenjakoperusteeksi turvataksemme Suomen mahdollisimman suuren koheesiosaannon ja liittymissopimuksen velvoitteet.

Ilman harvan asutuksen kriteeriä ja sitä seuraavaa saantoa, todennäköinen vaikutus on se, että Suomen jäsenmaksu EU:lle ei laske, mutta edellytykset ylläpitää alueiden elinvoimaa ja innovaatiokapasiteettia heikkenee aluekehitysrahoituksen vähentyessä.

U-kirjelmä NRP-asetuksesta (kirjelmä ei vielä käyttävissä ja kanta täydentyy)

Paikkaperusteisuus ja aluelähtöisyys eivät ole nousseet riittävän vahvana esityksessä. Alueiden osallistuminen tulee pystyä takaamaan vahvemmin myös asetustasolla.

Suomelle esitetty saanto - alue- ja rakennepolitiikka ja muut kansallisen ohjelman sisällöt 2,6 mrd. euroa (kaudella 2021-2027 pelkästään alue- ja rakennepolitiikan rahoitus noin 2 mrd euroa) tarkoittaa sitä, että alueiden kilpailukyvyn sekä yritystoiminnan kehittämisen ja osaamisen vahvistamisen varat tulevat reippaasti pienenemään. Tämä tulee vaikuttamaan myös mm. kyvykkyyksiin hyödyntää EU:n suoria ohjelmia.

Aluekehityksen rahoituksen pieneneminen heikentää merkittävästi alueemme kykyä vastata osaamisen ja innovaatiotoiminnan tarpeisiin. Erityisesti pk-yritysten mahdollisuudet hyödyntää tutkimustietoa ja TKI-infrastruktuuria on turvattava. Ilman koheesiopolitiikan tukea ei Itä- ja Pohjois-Suomessa ole realistista saavuttaa tavoitetta, jossa TKI-menot nousevat 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Mikäli koheesiorahoitus merkittävästi vähenee, tulisi rahoitus paikata kansallisesti.

Myös kokonaisvaltaisen maaseudun kehittämisen rahoitus ja yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen on varmistettava jäsenmaissa myös seuraavalla rahoituskaudella.

Maatalouden toimintaedellytykset on turvattava Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Esitämme, että E-kirjelmän E 73/2025 vp kirjaus NSPA-rahoituksesta sisältyy myös Suomen kantaa linjaavaan NRP-asetusta ja tulosperusteisuusasetusta käsittelevään U-kirjelmään.

Sisäasioiden ja turvallisuuden rahoitusta alueiden elinvoimaan

(yhdessä Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kanssa oleva kanta)

Huomattavasti kasvavan sisäasioiden ja rajaturvallisuuden rahoitusta säätelee teemoja koskevat asetukset (COM(2025)540, COM(2025)541 ja COM(2025)542). Nämä asetukset rajoittavat merkittävästi rahoituksen käyttömahdollisuuksia.

Suomen tulee neuvotteluissa varmistaa, että itärajan turvallisuuteen osoitettu rahoitusta voidaan hyödyntää itärajan turvallisuuden ja alueiden kehittämisen kaksoiskäyttökohteisiin. Pelkkä rajaturvallisuuden parantaminen ei yksin tuota sellaisia laaja-alaisia taloudellisia hyötyjä, joita alueellinen elinvoima tarvitsee. (Maakuntien yhteinen kanta)

Raja-alueiden näkökulmasta olisi toivottavaa, että tuella pystytään rahoittamaan myös elinkeinoja ja työllisyyttä tukevia toimia sekä kuntien varautumista kehittäviä hankkeita. Kunnat ovat paikallista kokonaisturvallisuutta ja kriisinkestävyyttä edistävien toimien keskiössä. Kunnille keskeistä on siviiliyhteiskunnan kyvykkyyden ylläpito sekä kokonaisturvallisuutta ylläpitävät toimet.